

■ УДК 398.332.416:930.85](477)

Р. Г. Набоков, кандидат мистецтвознавства, старший викладач, Харківська державна академія культури, м. Харків

УКРАЇНСЬКІ СМІХОВІ ТРАДИЦІЇ В СУЧАСНИХ АРТ-ПРАКТИКАХ (НА ПРИКЛАДІ РІЗДВЯНИХ СВЯТ)

Наведено огляд публікацій, у яких досліджено історію становлення сміхової культури України і проблеми побутування свята як історико-культурного феномену. Розглянуто специфіку народної святкової культури України. Описано сутнісні характеристики сміхових традицій сучасних арт-практик на прикладі різдвяних свят. Проаналізовано специфічні особливості втілення режисерського задуму свята Пампухи. Окремо висвітлено роль вертепу з точки зору народного мистецтва. Виявлено, що свято Пампухи відтворює національний і регіональний колорит України, сприяє національній ідентичності, втілює національні сміхові традиції через вертепні дійства, пісенно-пластичну творчість та образи-маски.

Ключові слова: арт-практика, святково-сміхова культура, сміх, вертеп, свято, Різдво, український костюм.

Р. Г. Набоков, кандидат искусствоведения, старший преподаватель, Харьковская государственная академия культуры, г. Харьков

УКРАИНСКИЕ СМЕХОВЫЕ ТРАДИЦИИ В СОВРЕМЕННЫХ АРТ-ПРАКТИКАХ (НА ПРИМЕРЕ РОЖДЕСТВЕНСКИХ ПРАЗДНИКОВ)

Приведен обзор публикаций, в которых исследованы история становления смеховой культуры Украины и проблемы проведения праздника как историко-культурного феномена. Рассмотрена специфика народной праздничной культуры Украины. Описаны существенные характеристики смеховых традиций современных арт-практик на примере рождественских праздников. Проанализированы специфические особенности воплощения режиссерского замысла праздника Пампухи. Отдельно освещена роль вертепа с точки зрения народного искусства. Выведено, что праздник Пампухи воспроизводит национальный и региональный колорит Украины, способствует национальной идентичности, воплощает национальные смеховые традиции через вертепные действия, песенно-пластическое творчество и образы-маски.

Ключевые слова: арт-практика, празднично-смеховая культура, смех, вертеп, праздник, Рождество, украинский костюм.

R. G. Nabokov, Candidate of Art Criticism, Senior Lecturer, Kharkiv State Academy of Culture, Kharkiv

UKRAINIAN LAUGHTER TRADITIONS IN THE CONTEMPORARY ART PRACTICES (THE CASE OF CELEBRATING CHRISTMAS)

The author introduces a review of publications that explore the rise and development of the laughter culture in Ukraine and the issues of arranging celebrations as historical and cultural phenomena. Specific features of folk festive culture of Ukraine are considered. The author provides an analysis of the distinctive features of the laughter tradition of modern art practices as in the case of the Christmas holidays and the realization of a director's conception of the Pampukha celebration. Extensive coverage is given to the role of the Nativity play from the perspective of folk art. It is revealed that the Pampukha celebration mirrors national and regional colour of Ukraine, promotes national identity, embodies national laughter traditions through the puppet show of the Nativity, song and plastic creativity and mask images.

Key words: art practices, festive and laughter culture, laughter, the Nativity play, holiday, Christmas, Ukrainian costume.

Актуальність дослідження українських сміхових традицій — у визначенні характерних моделей масових свят і видовищ як засобу етнокультурної ідентифікації та форми вираження самосвідомості народу. Сміх — це неодмінна складова народних масових дійств, властивий не тільки середньовічному карнавалу. Він певним чином пов'язаний з досконалістю, гармонією, співвідношенням пропорцій, тобто красою. Коли людина бачить явне порушення гармонії або естетичної досконалості, вона сміється. Порушення співвідноситься в цьому разі з гармонією. Сміх, таким чином, залежить від естетичних уявлень, відбувається, можна сказати, в їх присутності. Спричиняє реакцію сміху відчуття гармонії, порядку, досконалості тощо [7, с. 38]. На думку О. Косюк, «саме розважальне й «низове» знаменувало епоху розквіту української культури. Починаючи від мистецтв бароко, знаменитих травестій та байок, нижнього вертепного ярусу, творчості Котляревського, Гоголя і завершуючи сучасними медіа-текстами — фрагментарними, грайливими, іронічними, провокативними, — спостерігаємо постійні рецидиви народної сміхової культури, на яку, ймовірно, витрачалися всі креативні сили народу, позбавленого можливості вільно творити «високе» і «серйозне»» [5]. Сучасна сміхова культура має певні особливості. Розширюється спектр явищ, що осміюються, порівняно з минулими періодами: разом з поверховим осміюванням усього незрозумілого виникають нові форми арт-практик, які орієнтовані на високоосвічену аудиторію, вимогливого глядача. На розвиток сміхової культури, звичайно,

впливають усі перипетії часу, коли загострюються соціокультурні протиріччя в умовах формування глобальної культури.

На сучасному етапі розвитку театрального мистецтва, незважаючи на тенденцію до примітивізації сміху й поширення масових сміхових явищ, загалом можна простежити ускладнення сміхової реальності, тому що сміх є загальнолюдською цінністю. Можна припустити, що з часом виникатимуть нові форми сміху, різноманітніші за своїм змістом, які підтверджують феноменальність означеного явища культури і перспективність його вивчення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сміх як рушійну силу свята, семіотику й естетику сміху, святковий сміх, проблему трикстера досліджують Л. Абрамян, Т. Ванченко, Ю. Кирюхін, О. Косюк, Р. Кулешов, В. Ополев, О. Редкозубова, М. Рюміна, О. Соломонова, Н. Федь, Д. Харитонович, О. Христофорова та ін.

О. Редкозубова вважає, що з розвитком дозвіллево-обрядових форм сміх, частково зберігаючи первинне значення, перетворюється на символ свята. Святкова комунікація, виражена, передусім, колективним осміюванням, таким чином, сприяє досягненню соціальної спільності. З комунікаційною функцією свята тісно пов'язана ігрова. Будучи складовою ігрового спілкування, сміх, подібно до останньої, задовольняє певні соціальні потреби, сприяючи консолідації [9].

Історію становлення сучасної святкової культури України і проблеми побутування свята як історико-культурного феномену, українського менталітету й антологію українського сміху розглядають у своїх працях Т. Гаєвська, Т. Цимбал, В. Чемерис та ін.; культурний потенціал сучасного фольклорного театру, міські масові заходи та їх трансформацію на сучасному етапі — М. Літвінова, В. Пушкар'єв, С. Черкасов, С. Чуйко, М. Шашкевич.

Важливими є дослідження О. Хлистун традиційних різдвяно-новорічних свят українців у сучасних арт-практиках як найвиразнішої святково-сміхової форми масової режисури.

Мета статті — розглянути українські сміхові традиції в контексті святкування різдвяного свята Пампухи у Львові.

Мета зумовлює необхідність вирішення таких завдань:

- 1) визначити специфіку народної сміхової культури України;
- 2) розглянути вертеп з точки зору народного мистецтва;
- 3) розкрити сутнісні характеристики сміхових традицій різдвяних свят на прикладі свята Пампухи.

Різдво — одне з найсвітліших і найкрасивіших християнських свят, особливий час, коли кожна людину переполюють почуття добра, прощення і поваги до інших. Це — свято єднання, любові і доброї волі. Існує думка, що саме у Львові можна відчути справжнє Різдво,

тут воно завжди особливе і незвичайне. Це час, коли місто наповнює атмосфера духовності, традицій, святкових заходів та емоцій, які неодмінно залишаються в серці кожного. І саме у Львові, як у жодному іншому місті, дотримують стародавніх українських звичаїв, які передаються з покоління до покоління [8]. Цей феномен потребує детальнішого культурологічного аналізу.

Л. Софронова в праці «Функції меж у формуванні української культури» зауважує, що місце розташування України на культурній карті Європи багато в чому пояснює тип її культури і ті процеси, які в ній відбувалися. Межа між світським і сакральним в українській культурі мав подвійну природу. З одного боку, виконував функцію поділу, розмежовуючи дві великі зони культури, з іншого — у багатьох випадках він був прозорим і надавав можливості світському вступити на територію сакрального і навпаки [10]. Ця культурна сублімація продовжує існувати в українській культурі.

Так, у січні на міське свято Пампухи традиційно запрошують усіх львів'ян та гостей міста відчуті справжній дух Різдва в самому серці міста Лева. Упродовж трьох днів на Ринковій площі відвідувачі свята Пампухи мають можливість досхочу поласувати різдвяними пампушками, побачити понад 30 різдвяних феєрій, ознайомитися з давніми українськими традиціями. Торік свято Пампухи відвідала рекордна кількість львів'ян та гостей міста — понад 100 тис. осіб.

Святкування у Львові розпочинається з великого Різдвяного параду (понад тисячу учасників), в якому наявні елементи стародавніх карнавальних дійств «Кози» і «Маланки», «акумулявалися і набули художнього розвитку різні види народного гумору — у піснях, танцях, пантомімі, рядженні, маскуванні, імпровізованих жестах, нісенітницях, а також характерні стереотипи й формотвори «антиповедінки», яка розширювала діапазон дій у рамках цілісного сюжету» [12, с. 8].

На думку О. Хлистуна, ці карнавальні дійства були «відкритими» для будь-яких персонажів народної календарної обрядовості, демонології, казок, анекдотів, інтермедій, вистав «живого» і лялькового вертепів. Найпопулярнішими образами були коза, кобилка, ведмідь, журавель, чорт із ріжками, циганка-ворожка та ін. Їх використання в різних сюжетних комбінаціях уможливлювало відтворити будь-яку актуальну ситуацію з народного життя. Кількість комбінацій зі знакових масок карнавалу було незліченими, а його художній потенціал — невичерпним. Далі автор наводить цікавий у контексті означеного дослідження висновок: «Без вибухових веселощів цих дійств новорічна інсценізація певною мірою втрачала свій особливий колорит, ціновані народом мистецькі грані. Цими карнавальними дійствами

заповнювалася та «ніша» мистецького самовираження етносу, яку жодне інше театралізоване дійство не змогло б рівнозначно заповнити чи замінити» [12, с. 8].

Традиційним елементом українського Різдва є вертеп, водночас цей ляльковий театр — це невичерпне джерело української святково-сміхової культури. Нині на святі Пампухи понад 20 вертепів беруть участь у карнавальній ході, а потім — у творчому змаганні за звання найкращого.

Простежити феномен вертепу пропонується детальніше. «Вертеп — дуже популярний в Україні у XVIII і XIX ст. пересувний ляльковий театр, що виступав із виставами на ярмарках, міських і сільських площах у святкові дні, а іноді й по хатах. Перші згадки про вертеп в Україні в документальних матеріалах стосуються середини XVII ст., але перші записи вертепних драм зроблені лише наприкінці XVIII ст.» [1].

Вертеп — мистецтво самобутнє, виключно національне. Б. Голдовський, досліджуючи вертеп у своїй книзі «Театр ляльок України», визначає виникнення цього театрального дійства «...судячи із запису в одній з прибутково-видаткових книг Львівського братства від 14 липня 1666 р., саме для цього братства був зроблений вертепний будиночок з декораціями і ляльками. І хоча документів, які розповідають про те, яким був цей ляльковий театр, немає, можна припустити, що в центрі його ще залишався сюжет про народження Христа, а отже, основна дія відбувалася на верхньому поверсі будиночка. Аналогічні вертепи були на Галичині» [3].

Вертеп набув тієї подвійної форми, котру адаптувала шкільна драма: поважного тексту і веселої інтермедії. Відповідно до цього змінилася і його архітектура: будиночок став двоповерховим: нагорі відбувалися сцени набожні (пояснення і діалоги звичайно велися церковною мовою або принаймні із використанням церковних висловів), а внизу — зовсім інше життя, являлися дійові особи, запозичені з живої дійсності: циган, єврей, шляхтич, козак та ін. [12].

Традиції вертепу підтримували найосвіченіші люди свого часу, наприклад, Філофей Лещинський «славні і багаті комедії робив, і коли має на комедію глядачам збиратися, тоді він, владика, в соборні дзвони збір благовіст виробляв» [3]. Це був час, коли вертеп, як безцінний алмаз, шліфувався в руках найосвіченіших людей, проходив стадію літературної обробки, брав участь у формуванні української літератури, драматургії.

На думку Л. Софронової, вертеп максимально засвоїв форми народного мистецтва; слово, музика, танець, персонажі вертепу нерозривно пов'язані з фольклорною стихією. Отже, категорія сміху

в українській високій культурі не була ізольована від сакральних смислів — свідченням чого є десакралізація містеріальних мотивів у вертепі, їх використання народною культурою і, звичайно, інтенсивний розвиток пародії [10].

Власне вертеп як вид народного мистецтва зародився після того, як рух скоморохів в Україні зник. Вертепна драма використовує досвід п'єс-містерій та інтермедій, зокрема принципи типізації персонажів, уведення до тексту пісенних творів — кантів, жартівливих пісень, колядок, елементів народної мови, побудови дії тощо. Вертепні вистави співвідносяться з новорічною обрядовістю. Під впливом народної творчості вертепна драма поступово втрачала релігійність, функцію звичайної ілюстрації «святого письма». Під час свого розвитку, особливо історичного, вертепна драма видозмінювалася, набувала різних сюжетних форм, утрачала окремі сцени й обирала нові. Особливо це було помітно у світській дії п'єси. Уже наприкінці XIX ст. світська частина зливається з «духовною», утворивши одноактну народну драму. Вертепна драма містила не тільки народні пісні, сатиру, прислів'я, а й колядки, народні вірші тощо [13].

Свого часу М. Бахтін довів, що існує певна єдина сміхова культура, в якій сміх є світоспоглядальним, розкриває іншу правду про світ, робить наше уявлення про нього багатограннішим. «Завдяки сміху як засобу вічного відродження театр ляльок живе у віках. Комізм, представлений у спресованій, стислій формі, збільшує ефект його впливу багаторазово. Театр ляльок, як підтверджує багатовікова історія, призначений для того, щоб утілювати світ крізь сміх» [3].

Цікавою є концепція І. Федас про змішаний вертеп, у якому у виставах комбінували ляльковий і живий плани. Власне вже тоді, в XVII–XVIII ст., тип театру, що використовує засоби драматичного театру, театру ляльок і масок, був, мабуть, не менше відомий, ніж нині. Він побутував не тільки в Закарпатті, а й на Рівненщині, Львівщині, Поділлі [11, с. 115.]

Отже, «український ляльковий театр — вертеп — є надзвичайно складним художнім явищем: його архітектура, поєднуючи сакральний «верх» і профанний «низ», вічне й минуше, трагічне й комічне, перетворила вертепну скриньку на своєрідну модель українського світу. У вертепному дійстві синтезовано всі різновиди українського мистецтва — драматургію, театр, поезію, музику, хореографію, образотворче й декоративне мистецтво. Фольклоризувавшись, вертеп органічно ввійшов у різдвяно-новорічну обрядовість українців. Поєднання фольклорного і професійного, святково-обрядового й побутового зумовили кристалізацію вертепу як універсальної мистецької форми, яку нині використовують і розвивають діячі різних видів

мистецтва. [12, с. 9]. Приклад свята Пампухи свідчить, що вертеп активно відроджується, зокрема в західних регіонах України, доводячи свою невечірність і актуальність.

Особливого поширення набувають форми «живого вертепу» як джерело комічних масок-образів. На увагу заслуговує театралізоване дійство вертепу народного театру «Хочу» студентів і випускників НУ «Львівська політехніка» під керівництвом відомої актриси театру ім. Марії Заньковецької заслуженої артистки України Ірини Швайківської.

У сучасному святі Пампухи кожен вертеп по-своєму інтерпретує різдвяну історію, однак дотримує основного змісту. Ця масова форма театрального мистецтва збирає на сцені найкращі вертепи Львова, які демонструють свої вистави і виконують колядки, прославляючи народження Христа. Крім того, кожен вертеп змагається за звання «кращого».

Свята Пампухи неможливо уявити без пампушок (власне кажучи, сама назва свята походить від цієї страви). Солодкий символ Різдва є одним з дванадцяти страв Різдвяного столу. Уперше у 2013 р. на святі відкрився «Пампуховий дім», де можна було скуштувати понад 50 тис. пампушок — українські, німецькі, американські, з пудрою, солодкі і не дуже, з маком або шоколадом — найрізноманітніші види цих пончиків можна було спробувати в одному місці [8]. Можна погодитися з І. Лучуком: «Їдження, попри свої фундаментальні функції забезпечення життєдіяльності людського організму, може бути задоволенням, утіхою, радістю, насолодою, навіть естетикою» [6].

На святі Пампухи дотримують традицій, оберігають їх, і кожен може відчутти атмосферу дійсно родинного свята. Кілька років поспіль існує гостинний звичай — пригощати всіх гостей кутею, наприклад, у 2013 р. було запропоновано всім бажаючим понад 1000 порцій цієї головної страви Різдва. Крім того, кутя — не тільки смачно, а й красиво: цю головну святкову страву декорують різноманітними прикрасами.

Святкову атмосферу створюють художні засоби виразності, важливе місце серед яких належить костюму. Слід підкреслити, що традицією українського народу завжди було на свято вдягати найкраще, використовуючи найвишуканіші прикраси. У Львові донині із задоволенням носять елементи народного українського костюма, що надає святку Пампухи різнобарвних кольорів і, водночас, вишуканості.

У народному костюмі закладаються гармонічність, пропорційність, які відповідають природній будові постаті людини. Підтвердження цій думці наявне в Н. Каменської та С. Нікуленко: «Звертаючись до народного одягу як символу, художник ніби утверджує ідеї стабільності

і міцності життя» [4, с. 10]. У сучасному мистецтві народний костюм використовується на рівні філософії як зв'язок ідеї та форми; образу або символу; структури як прояву загальних психологічних законів людського сприйняття; деталі або декору як збагачення форми [4, с. 8].

На святі Пампухи присутні багато дівчаток та жінок у яскравих «шалочках» (великих хустках, шалях), які вражають своєю декоративністю. В українській традиції жіночі головні убори не тільки підкреслювали жіночу красу, а й виконували функцію завершення, увінчання всього ансамблю.

Слід зазначити, що основою мистецького стилю українського національного одягу є бароко, який виявляється в парадності, яскравості та мальовничості тканин, вигадливих візерунках орнаменту, перебільшенні основних форм одягу та декоративності прикрас. Пишно вишиті рукава жіночих сорочок, орнамент вишивок, мереживо, декоративні тканини, плаhti, вінки з квітів, різнокольорові стрічки, намисто, коралі — усе це створює атмосферу святковості.

Відомий дослідник української традиційної культури О. Воропай наводить такі характерні особливості українського народного костюма: «... нечисленність частин убрання, простота крою, переважання білого кольору, спокійні барви прикрас та відсутність зайвих оздоб, а найголовніше те, що в усьому відчувається почуття міри» [2, с. 570]. Усе це відродилося на львівському святі Пампухи у святковому костюмі учасників свята. Слід зазначити, що в цьому святі беруть участь численні діти в білому одязі: дівчатка — у яскравих шапочках, хлопчики — у шапках та брилях, з «дідухами» в руках.

Одним з найголовніших елементів сценографії свята Пампухи є «віфлеємська зірка», яка сповіщає про народження Христа. Зірки бувають різних форм і завжди по-особливому декоровані, адже кожна деталь має важливі значення та зміст. Не дивно, що Ринкову площу під час свята Пампухи прикрашають великі зірки, надаючи святіві різдвяної атмосфери. Спеціально до свята майстри-звіздарі створили найбільший головний символ Різдва у Львові — величезну Різдвяну Зірку. «Урочисте відкриття і запалювання головного атрибуту українського святкування Різдва відбулися в перший день свята на головній сцені. Чотириметрова красуня була декорована склом червоного, білого і срібного кольорів. Цей святковий восьмикутний символ світився, обертався і радував око гостей свята Пампухи протягом усіх різдвяних свят» [8].

Ще однією цікавою родзинкою свята стала «Львівська Різдвяна пошта», за допомогою якої всі бажаючі можливість надіслати оригінальні художні листівки з побажаннями «Веселого Різдва!» в будь-який куточок планети. Унікальна пошта відправила 4,5 тис. різдвяних

листівок до Бразилії, Ірландії, Мексики, Італії, Іспанії, Німеччини, Чехії, Росії, Польщі й інших країн світу. До їх створення долучилися відоме Art Atelier Voytovych, львівський художник Мар'ян Пирожок і шаржист з Коломиї Ігор Бежук. Традиція відкриття унікальної пошти основана на святах «На каву до Львова» і «Святі сиру та вина».

Джерелом радісного сміху на святі Пампухи є щорічні конкурси — змагання на кращих господиню, пончикоїда, ангела і чортика. Протягом свята відбулися різні пончикові забави, серед яких: «Конкурс господинь» — до участі запрошувалися всі господині з «фірмовими» рецептом власного Різдвяного пампуха — за допомогою дегустації журі обрало найсмачніші, а господиню, яка їх приготувала, визнали «Кращою господинею 2013 року»; «Конкурс пампухоїдів», де люди з найневгамовнішим апетитом якнайшвидше поїдали пампухи. Усе це дійство супроводжувалося безліччю жартів та примовок.

Кульмінацією свята стало грандіозне дійство під назвою «Різдвяна феєрія» — театралізована вистава під відкритим небом, розіграна акторами Львівського академічного духовного театру «Воскресіння». Ця вистава, яка відбулася на північній стороні Ринкової площі, відзначилася людей яскравим музичним і світловим оформленням, а також гігантськими ляльками, які уособлювали образи газди і газдині з торбами за плечима, лицарів у супроводі смерті з косою тощо. «Різдвяна феєрія», в добрих традиціях вуличних вистав театру «Воскресіння», супроводжувалася вогняним шоу, піротехнічними ефектами та феєрверками.

Висновки. Таким чином, народні традиції та звичаї є одними з головних чинників відродження й збереження нації. На нашу думку, кожен з нас — спадкоємець великої скарбниці святково-сміхової культури, продовжувач її традицій і звичаїв. У сучасних арт-практиках фольклорні принципи (традиційність, варіативність, колективність) уможливило знайти оригінальні сценарно-режисерські рішення, що полягають у прийомах реалізації святкового настрою, виборі місця і часу, пошуку образності та сценографії. Свято Пампухи відтворює національний і регіональний колорит України, сприяє національній ідентичності, втілює національні сміхові традиції через вертепні дійства, пісенно-пластичну творчість та образи-маски.

Перспективи подальшого дослідження пов'язані з вивченням та прогнозуванням тенденцій розвитку української культури, визначенням основ для подальших теоретичних досліджень у галузі святково-сміхової культури на прикладі сучасних арт-практик.

Список використаних джерел

1. Вертеп // Короткий словник літературознавчих термінів / В. М. Лесин, О. С. Полинєць. — Київ : Радян. шк., 1961. — С. 46–47.

2. Воропай Олекса. Звичаї нашого народу : етнограф. нарис / Олекса Воропай. — Київ : Оберіг, 1993. — 589 с.
3. Голдовский Б. П. Театр кукол Украины : страницы истории / Голдовский Борис Павлович, Смелянская Светлана Александровна. — Сан-Франциско, 1998. — 274 с.
4. Камінська Н. М. Костюм в Україні від Київської Русі до XXI століття / Н. М. Камінська, С. І. Нікуленко. — Харків : Золоті сторінки, 2004. — 208 с. ; 32 іл.
5. Косюк О. М. Дискурс народної сміхової культури: від Гоголя до сучасності / О. М. Косюк // Наук. вісн. Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки. Сер. Літературознавство. — 2008. — № 14. — С. 192–199.
6. Лучук І. Сумніви сорокалітнього / Іван Лучук. — Тернопіль : Богдан, 2008. — 207 с.
7. Ополев В. Разрозненные заметки о природе смеха / В. Ополев // Дóжа / Докса : зб. наук. пр. з філософії та філології / Одес. нац. ун-т ім. І. І. Мечникова. — Одеса, 2008. — Вип. 13 : Сміх та серйозність: множинність видів та взаємин. — С. 38
8. Праздник Пампухи [Електронний ресурс]. — Режим доступа: <http://www.pamruh.lviv.ua/ru/pamprux%205>. — Загл. с экрана.
9. Редкозубова О. С. Смеховая культура студенчества как креативно-онтологический феномен : автореф. дис. на соискание учен. степени канд. филос. наук : спец. 24.00.01 «Теория и история культуры» / Редкозубова Ольга Сергеевна ; Тамбов. гос. ун-т им. Г. Р. Державина. — Тамбов, 2010. — 22 с.
10. Софронова Л. Функция границы в формировании украинской культуры XVII–XVIII веков [Электронный ресурс] / Людмила Софронова // Россия — Украина: история взаимоотношений : [сборник] / Ин-т славяноведения и балканистики РАН, Ин-т «Открытое о-во» — Режим доступа: <http://litopys.org.ua/vsaimo/vzog.htm>. — Загл. с экрана.
11. Федас Й. Ю. Український народний вертеп у дослідженнях 19–20 ст. / Й. Ю. Федас. — Київ : Наук. думка, 1987. — С. 115.
12. Хлистун О. С. Традиційні різдвяно-новорічні свята українців у сучасних мистецьких проєкціях : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. мистецтвознав. : спец. 26.00.01 «Теорія й історія культури» / Хлистун Олена Сергіївна ; Київ. нац. ун-т культури і мистец. — Київ, 2013. — 16 с.
13. Якубовський В. І. Український народний вертеп: актуальні питання історії дослідження / Якубовський В. І. // Літературознавчі студії / Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка, Ін-т філології. — Київ, 2011. — Вип. 31. — С. 483–491.

References

1. Vertep // Korotkyi slovnyk literaturoznavchykh terminiv / V. M. Lesyn, O. S. Polynets. — Kyiv : Radian. shk., 1961. — S. 46–47.
2. Voropai Oleksa. Zvychai nashoho narodu : etnohraf. narys / Oleksa Voropai. — Kyiv : Oberih, 1993. — 589 s.

3. Goldovskiy B. P. Teatr kukol Ukrainy : stranitsy istorii / Goldovskiy Boris Pavlovich. Smelyanskaya Svetlana Aleksandrovna. — San-Frantsisko. 1998. — 274 s.
4. Kaminska N. M. Kostium v Ukraini vid Kyivskoi Rusi do XXI stolittia / N. M. Kaminska, S. I. Nikulenko. — Kharkiv : Zoloti storinky, 2004. — 208 s. ; 32 il.
5. Kosiuk O. M. Dyskurs narodnoi smikhovoi kultury: vid Hoholia do suchasnosti / O. M. Kosiuk // Nauk. visn. Volyn. derzh. un-tu im. Lesi Ukrainky. Ser. Literaturonnavstvo. — 2008. — № 14. — S. 192–199.
6. Luchuk I. Sumnivy sorokalitnoho / Ivan Luchuk. — Ternopil : Bohdan, 2008. — 207 s.
7. Opolev V. Razroznennyye zametki o prirode smekha / V. Opolev // Δόξα / Doksa : zb. nauk. pr. z filosofii ta filologii / Odes. nats. un-t im. I. I. Mechnikova. — Odesa. 2008. — Vip. 13 : Smikh ta seryoznist: mnozhinnist vidiv ta vzaemin. — S. 38
8. Prazdnik Pampukhi [Elektronnyy resurs]. — Rezhim dostupa: <http://www.pampuh.lviv.ua/ru/pampyx%205>. — Zagl. s ekrana.
9. Redkozubova O. S. Smekhovaya kultura studenchestva kak kreativno-ontologicheskii fenomen : avtoref. dis. na soiskaniye uchen. stepeni kand. filos. nauk : spets. 24.00.01 «Teoriya i istoriya kultury» / Redkozubova Olga Sergeevna ; Tambov. gos. un-t im. G. R. Derzhavina. — Tambov. 2010. — 22 s.
10. Sofronova L. Funktsiya granitsy v formirovanii ukrainskoy kultury XVII–XVIII vekov [Elektronnyy resurs] / Lyudmila Sofronova // Rossiya — Ukraina: istoriya vzaimootnosheniy : [sbornik] / In-t slavyanovedeniya i balkanistiki RAN. In-t «Otkrytoye o-vo» — Rezhim dostupa: <http://litopys.org.ua/vsaimo/vzog.htm>. — Zagl. s ekrana.
11. Fedas Y. Yu. Ukrainskyi narodnyi vertep u doslidzhenniakh 19–20 st. / Y. Yu. Fedas. — Kyiv : Nauk. dumka, 1987. — S. 115.
12. Khlystun O. S. Tradytiini rizdviano-novorichni sviata ukrainsiv u suchasnykh mystetskykh proektsiakh : avtoref. dys. na zdobuttia nauk. stupenia kand. mystetstvozn. : spets. 26.00.01 «Teoriya y istoriya kultury» / Khlystun Olena Serhiivna ; Kyiv. nats. un-t kultury i mystets. — Kyiv, 2013. — 16 s.
13. Iakubovskiy V. I. Ukrainskyi narodnyi vertep: aktualni pytannia istorii doslidzhennia / Yakubovskiy V. I. // Literaturonnavchi studii / Kyiv. nats. un-t im. Tarasa Shevchenka, In-t filolohii. — Kyiv, 2011. — Vyp. 31. — S. 483–491.

■ UDC 398.332.416:930.85](477)

Nabokov R. G., Candidate of Art Criticism, Senior Lecturer, Kharkiv State Academy of Culture, Kharkiv

UKRAINIAN LAUGHTER TRADITIONS IN THE CONTEMPORARY ART PRACTICES (THE CASE OF CELEBRATING CHRISTMAS)

The aim of the paper is to study Ukrainian laughter traditions in the context of the Christmas celebration of Pampukha in Lviv. (Pampushky are

crumpets, small and round buns of fluffy dough made from rye, wheat, buckwheat or wheat, mixed-buckwheat flour and cooked for the holidays, on Sunday at a memorial dinner and also to borsch or soup for everyday meal).

Research Methodology. Thirteen major research subject publications (scientific journals, newspaper articles and Internet resources) are considered on the basis of interviews, the artistic features of theatrical art productions of mass forms are identified in a specific context.

Results. The study revealed that Ukrainian laughter traditions consist in identifying specific patterns of mass festivals and performances as a means of ethnic and cultural identity and forms of (self-) consciousness of the people. So Pampukha celebration begins with a large Christmas pageantry, where old carnival performances "the Goat" and "Malanka" are used with accumulation of different kinds of folk humour. These carnival performances involve characters of folk calendar rites, demonology, stories, anecdotes, interludes, "live" performances and puppet shows of the Nativity. The highlight of the "Pampukha" celebration is the competition of Best Verteps of Ukraine. Laughter traditions of the Nativity play have ancient roots and are rich in forms and genres. The dramaturgy of the Nativity play consists of the comedic interludes. The forms of the "live Nativity play" are particularly widespread as a source of comic mask images. The case of the "Pampukha" celebration shows that the nativity scene is actively revived, particularly in the western regions of Ukraine, proving its inexhaustibility and importance.

Novelty consists in revealing specific features of vertep performances at New Year and Christmas holidays and synthesis of experience in organizing the most famous events in the context of mass fun culture using theatrical practices of different regions of Ukraine as an example.

The practical significance contains useful information for developing teaching strategies of directing variety and mass celebrations at universities.

Key words: art practices, festive and laughter culture, laughter, the Nativity play, holiday, Christmas, Ukrainian costume.

Надійшла до редколегії 21.01.2016 р.